

Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu
Wydział Malarstwa i Rysunku

Rozprawa doktorska – streszczenie

Siła wyczerpanego gestu

Gest i ekspresja malarska jako niewyczerpalne źródło tożsamości artysty.

mgr Piotr Ambroziak

Promotor:

dr hab. Dominik Lejman, prof. nadzw. UAP

Poznań 2019

Siła wyczerpanego gestu

Gest i ekspresja malarska jako niewyczerpalne źródła tożsamości artysty

Moją rozprawę doktorską, zatytułowaną „Siła wyczerpanego gestu. Gest i ekspresja malarska jako niewyczerpalne źródło tożsamości artysty” poświęciłem teoretycznym badaniom nad ekspresją gestu, rozumianego jako ważny środek wyrazu emocji w rozwoju człowieka i jego ekspresji twórczej. Efektem tych badań są moje przemyślenia nad wpływem XX-wiecznej ekspresji artystycznej na sztukę współczesną, a w szczególności na moją osobistą praktykę artystyczną. Badając zagadnienie „siły gestu” oraz „wyczerpania się gestu” w dzisiejszej sztuce, zastanawiałem się czy sam „gest ekspresyjny” jest integralną częścią wypowiedzi artysty, wyrazem jego wewnętrznego świata, czy już tylko wyczerpanym, naśladowniczym środkiem strategii artystycznej minionych lat. Opisuując zbadane w ostatnim stuleciu procesy powstawania emocji ludzkich i ich ekspresyjnego wyrazu, przyglądając się zarazem rozwojowi twórczemu człowieka, od pierwszych rysunków jaskiniowych, po rozwój własnego „ja” w ekspresji dziecka, zwracam uwagę na różne aspekty doświadczania gestu, także w odniesieniu do nurtów psychologicznych, nieświadomego aktu tworzenia oraz ujawniania niejawnych treści psychiki ludzkiej w sztuce.

W kolejnych rozdziałach mojej rozprawy zarysuję wybrane zagadnienia, związane z ekspresją lat 80. XX wieku, pojawiające się w sztuce polskiej, europejskiej i amerykańskiej, która tak mocno zaważyła na moich wyborach artystycznych w związku z dorastaniem w tamtych czasach – w kulturze sztuki neoekspresyjnej i happeningów Pomarańczowej Alternatywy oraz pierwszych społecznych graffiti. W szczególności zwracam uwagę na tzw. antysztukę, rozumianą jako awangardowy sprzeciw wobec modnych kierunków estetycznych tamtych czasów. W mojej pracy rozważam również to, jak ważna jest szczerść w artystycznym geście, jego transformacja (rozumiana jako przededefiniowanie) na podstawie wybranych współczesnych postaw artystycznych, opartych na spontaniczności lub premedytacji. Moje rozważania są wybranym fragmentem szerszego zjawiska, związanego z potrzebą tworzenia sztuki i z przyczynami powstawania ekspresyjności. Badanie i opisywanie „prapoczątków” powstania twórczego gestu, jego emocjonalnych „pierwocin”, pozwoliło mi na poszerzenie mojej wiedzy na temat ekspresyjności w sztuce w ogóle, a w mojej twórczości w szczególności. Dzięki temu zrozumiałem po części sens kształtowania się mojego wewnętrznego świata, mojej psychiki przez „samo-doświadczanie ekspresyjności” intencji i uzewnętrznia się emocji. Poruszone w tej pracy wątki są dla mnie bardzo ważne i bliskie. Poruszenie tematu ekspresji lat 80. XX wieku, z mocnym akcentem na polską sztukę tamtego okresu, pozwoliło mi zrozumieć mój osobisty bunt artystyczny, a nawet go umiejscowić w niezależności twórczej i samej ekspresji. Wychowałem się na polskiej kulturze ekspresyjnej, dorastałem obok działań grupy Łódź Kaliska, koncertów i wystaw Wspólnota

Leeżeć, uczestniczyłem w happeningach ruchu Pomarańczowa Alternatywa. Przewrotny tytuł mojej rozprawy: Siła wyczerpanego gestu, jaki i jej zakończenie: „Tseg” – słowo „gest” czytane na opak, to kolejne świadectwo mojej postawy artystycznej. Nie do końca zależy mi na zrozumieniu tego, co czuję w czasie tworzenia i jak ogromne emocje towarzyszą mi podczas samego procesu malowania. Tak jak chlapię farbą po płótnie i gestykularnie maluję, będąc w swoim świecie, próbując odkrywać wewnętrzne emocje, tak w pisaniu o sztuce starałem się na nowo zrozumieć siebie. Jednocześnie zgadzam się z Georgem Bazelitsem, którego zdaniem pisanie o malarstwie to bzdura. Artysta wypowiada się poprzez dzieło sztuki, poprzez gest. To jest sposób jego komunikacji z odbiorcą i światem.

Nie żyjemy jednak w próżni, dlatego malując cały czas dokonuję autoanalizy własnej twórczości w oparciu o tytułową „siłę wyczerpanego gestu” i opowieścią o tym jest także ta rozprawa. Interesowało i nadal interesuje mnie to, jak gest wyeksploatowany w historii sztuki, w nowej konwencji twórczej może stać się swoistym nowym dialogiem pomiędzy artystą i otoczeniem. Doszedłem zarazem do wniosku, że truistycznie, w starej konwencji, gest był adekwatny do czasów, w których żyli Nowi Dzicy czy neoekspresjoniści. Z jednej strony gest jest więc powiązany z problemami społecznymi współczesnego świata, a z drugiej strony jest ściśle związany z tożsamością artysty. W ubiegłym stuleciu emocjonalne, ekspresyjne malarstwo działało na wyobraźnię i odczucia samych artystów i odbiorów sztuki jako pewna konwencja kontrkultury, buntu przeciw sztuce i władzy. Jednakże ostatecznie uległo ono powtarzalności i mitologizacji w odgrywaniu tych samych emocji.

Jedną najważniejszych konkluzji, do jakich doszedłem pisząc tę rozprawę, jest głębokie przekonanie o tym, iż moim zdaniem gest ekspresyjny w malarstwie nie wyczerpał wszystkich swoich możliwości, wciąż może ulegać transformacji, ale używanie go w konwencji i kontekście lat 80. XX wieku jest nieautentyczne. Poruszana przeze mnie w rozprawie kwestia szczerości gestu wymaga zatem nowego przeformułowania tego pojęcia w przekazie wypowiedzi artystycznej, tworząc nowe emocje i napięcia, w procesie ciągłego przewartościowania. Oczywiście możemy mówić o „geście po geście”, w takim przypadku pojawia się pojęcie rekonstrukcji, której sensem jest powtórnie odgrywanie gestu w nowej koncepcji, przy założeniu jego wykorzystania w formie cytatu. Badając historię sztuki na potrzeby tej rozprawy zauważyłem, że dzieje się tak szczególnie w kontekście sztuki feministycznej i postkolonialnej oraz postekspresjonizmu abstrakcyjnego, opisanych w mojej pracy na wybranych przykładach postaw artystycznych, w których sam gest ekspresyjny przypisany do strefy dominacji „męskiej” staje się nową narracją poszukiwań. W moich rozważaniach badam także pojęcie „śmierci malarstwa”, jako kryzysu tej sztuki, która wyczerpała wszystkie swoje warsztatowe i merytoryczne możliwości. Zastanawiam się też nad tym, czy jedynym szczerym gestem, możemy powrócić do pierwotnych emocji, do filozoficznego poszukiwania głębi, gdzie gest abstrakcyjny staje się wybawieniem od nadmiaru i przesytu współczesnej rzeczywistości (zwłaszcza wszechobecnych mass

mediów i dyktatu popkultury), nabierając nowego znaczenia w porządkowaniu świata? Doszedłem w ten sposób do wniosku, że powinniśmy wrócić do pierwotnych energii, do predykcji stadium rozwoju człowieka. Ratunkiem mógłby być neopozytywizm gestu jako reakcja na stan współczesnej kultury.

Konkluzja tej rozprawy jest zatem taka, iż **Autonomiczny, nie do końca przewidywalny gest może być wszystkim i niczym!** Indywidualizowanym gestem, fetyszyzującym działaniem, śladem ikonograficznym, ekspresją dziecka, magicznym, ale też mechanicznym gesturalnym zabiegiem, jak odcisnięcie opony na płótnie, odindywidualizowaną ekspresją, świadomym działaniem konceptualnym!

Gestem, wskazującym na to, że **autor żyje.**

Te rozważania nie zostały oczywiście zakończone wraz z napisaniem rozprawy, określiłbym je jako otwarty proces twórczy, będący dla mnie bezustannym źródłem inspiracji w badaniu własnej tożsamości artystycznej i przekładający się na działania malarskie i moją postawę twórczą.

University of the Arts in Poznan
Department of Painting and Drawing

Doctoral dissertation - summary

The Strength of an Exhausted Gesture

The gesture and expression in painting as an inexhaustible source of the artist's identity.

Piotr Ambroziak MFA

Supervisor:

Associate Professor Dominik Lejman,

Poznań 2019

The Power of an Exhausted Gesture

The gesture and expression in painting as an inexhaustible source of the artist's identity.

My doctoral dissertation, *The Power of Exhausted Gesture*. The gesture and expression in painting as an inexhaustible source of the artist's identity, devoted to theoretical studies on gesture, understood as an active means of voicing emotions in human development and his creative expression. The result of this research is reflected in my thoughts on the effects of 20th-century artistic expression on contemporary art. I am also referring to my personal artistic practice. In exploring the issue of "ruthlessness of the gesture" and "exhaustion of the gesture" in today's art, I wondered whether the "expressive gesture" itself is an integrated attitude of the artist, an expression his internal world, or just an exhausted one that imitates the artistic strategy of the past years. Describing the processes of the formation of human emotions and their expression examined in the last century, at the same time looking at the creative development of man from the first cave drawings to the development of the child's own self in the expression of children's art, I focus on various aspects of experiencing gesture, amongst others I also took interest in the relation of psychological, unconscious currents in the act of creating and disclosing the hidden content of the human psyche in art. In the following chapters of my dissertation, I will outline selected issues related to the expressionism of the 1980s appearing in Polish, European and American art. Those trends had an impact on me, also growing up in those times - in the culture of neo-expressive art and Orange Alternative happenings and the first social graffiti, influenced my artistic choices in a high degree.

In particular, I draw attention to the so-called anti-art, understood as an avant-garde opposition to fashionable aesthetic trends of that time. In my work, I also take into account the importance of honesty in an artistic gesture, its transformation (understood as a redefinition) based on selected contemporary artistic attitudes, relying on spontaneity or premeditation. My considerations are a selected fragment of a wider phenomenon related to the need to create art and the reasons for expressiveness. Investigating and describing the "beginnings" of the creative gesture, its emotional "first fruits", allowed me to broaden my knowledge on expressiveness in art in general and in my work in particular. Thanks to this, I understood more broadly the sense of shaping my inner world, my psyche by merely experiencing the "expressiveness" of intentions and the manifestation of emotions. The threads discussed in this work are very important and close to me. Moving the subject of expression of the 80s of the 20th century, with a strong emphasis on Polish art of that period, allowed me to understand my personal artistic rebellion and even place it in creative independence and expression itself.

I grew up on Polish expressive culture, alongside the activities of the Łódź Kaliska group, concerts and exhibitions of the Leeeaze Community, and I participated in happenings of the Orange Alternative movement. The perverse title of my dissertation: The strength of the exhausted gesture and its ending: "Tseg" - the word "gesture" read from the right to left, is another testimony to my artistic attitude. I do not quite care about understanding what I feel during the act of creation and what great emotions accompany me during painting. As I splash paint on the canvas and paint using gestures, immersed in my world, trying to discover internal emotions, so in writing about art I attempt to understand myself again. At the same time, I agree with Georg Baselitz, who thinks that writing about painting is NONSENSE. The artist speaks through a work of art, through a gesture - this is the way he communicates with the recipient and the world.

We do not live in a void, however, that is why I analyse myself and my work in reference to the title "power of exhausted gesture" and this dissertation is also a story about it. I am interested in gesture exploited in the history of art and in the new creative conventions. Gesture can become a kind of new dialogue between the artist and the environment. At the same time, I came to the conclusion that, in the old convention, gesture was adequate to the times in which the Neue Wilde and neo-expressionists lived. Gesture is therefore associated with the social problems of the modern world, and on the other hand it is closely related to the artist's identity. In the last century, emotional, expressive painting worked on the imagination and feelings of the artists themselves and recipients of art as a convention of counterculture, rebellion against art and authority. However, it eventually underwent repetition and mythologization in playing on the same emotions .

One of the most important conclusions I reached when writing this dissertation is the deep conviction that in my opinion the expressive gesture in painting has not exhausted all its possibilities, it can still be transformed, but using it in the convention and context of the 1980s is inauthentic. Therefore, the issue of the honesty of gesture that I raised in my dissertation requires a new reformulation of this concept in the message of artistic expression, creating new emotions and tensions, in a process of constant re-evaluation. Of course, we can talk about "gesture after gesture", in which case the concept of reconstruction appears, the sense of which is again to look at gesture in a new role, assuming its use in the form of a quote. While researching the history of art for the purpose of this dissertation, I noticed that this is particularly the case in the context of feminist and postcolonial art and abstract post-expressionism, described in my work on selected examples of artistic attitudes in which the expressive gesture itself assigned to the "male" dominance becomes a new narrative exploration. In my dissertation I also examine the concept of "the death of painting" as a crisis of this medium that has exhausted all its workshop and substantive possibilities. I am also wondering if the only sincere gesture can we return to primitive emotions, to a philosophical search for depth, where the abstract gesture becomes a salvation from the excess and surfeit of contemporary reality (especially the ubiquitous mass media and pop culture dictate), gaining new meaning and bringing order to the world. Thus I came to the conclusion that we should return to the original energies,

to predict the stage of human development. The rescue could be found in the neopositivism of gesture as a reaction to the state of modern culture.

The conclusion of this dissertation is therefore that an autonomous, not entirely predictable artistic gesture can be anything and nothing! A gesture in painting is an individualized act, fetishizing action, an iconographic trace, a child's expression, a magical, but also mechanical procedure, a gestural tire impressed on the canvas, an individualized expression.

Indicating that **the Autor, however is alive.**

Obviously, these considerations were not completed with the thesis, I would describe them as an open creative process which is a constant source of inspiration for me in studying my own artistic identity and translates into painting activities and my creative attitude.